

Ken Wilbers Integrale Spiritualitet

Av Svein Jarle Horn

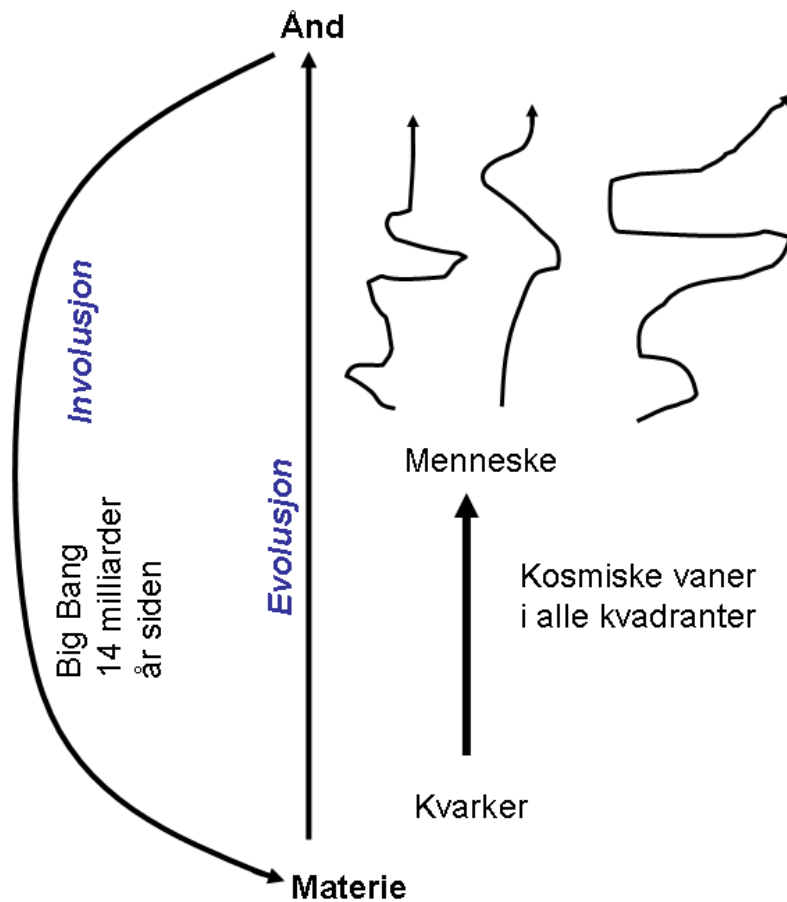
Publisert i *Visjon* nr. 2, 2009 (<http://www.altnett.no>). Publisert online på www.integralliv.no av Senter for Integralt Liv mars 2009. Forfatters kontaktinfo: svein.horn@gmail.com

Kosmologi

For å forstå Wilbers syn på spiritualitet er det nyttig å først se på hans kosmologi. Her skilles det mellom den umanifesterte formløse Ånd/Bevissthet og den manifesterte verden av alle former, mellom det absolutte og det relative, mellom observatøren og det observerte. Alle former har oppstått fra Ånd og er en manifestasjon av Ånd, en prosess som Wilber kaller involusjon. Vårt manifesterte Universet oppstod da Ånd glemte seg selv og gjemte seg bort i materien i vårt Big Bang.

Men materie forblir ikke materie fordi involusjonsprosessen skapte et stort potensial, en tiltrekningskraft, som drar materien tilbake mot Ånd. Dette potensialet, denne åndelige tyngdekraften, kaller Wilber Eros. Det er Eros som muliggjør evolusjon og utvikling av mer komplekse former som overskrider sine forgjengere. Hvorfor skulle ellers stjernestøv begynne å skrive poesi? For Wilber er altså ikke tilfeldige mutasjoner og naturlige utvelgelse gode nok forklaringer på evolusjonsprosessen, han føler det er nødvendig å postulere en Eros-kraft.

Etter utgivelsen av *Sex, Ecology, Spirituality* i 1995 (1) har Wilber fokusert på å lage en verdensfilosofi mest mulig uten metafysisk ballast. Med metafysikk menes teorier og påstander uten noen form for bevis eller basis i egenerfaring. Eksempel på dette er den påståtte eksistensen (ontologisk) av andre verdener som man finner i en del av visdomstradisjonene. I buddhismen har man de "De seks Verdener" som ble sett på som virkelige steder hvor andre vesener holdt til. Annet metafysisk tankegods er påstanden om at involusjonsprosessen legger igjen visse utviklingsstrukturer som evolusjonen så etterpå må gå gjennom - fra Ånd til sjel til sinn til kropp til materie og tilbake igjen; altså en slags deterministisk utviklingsvei. Alt dette vil Wilber bort fra, hans prosjekt er å lage en kosmologi mest mulig uten metafysikk, en post-metafysisk kosmologi (mer om det nedenfor). Men et minimum av a priori utsagn må også Wilber ta med, og det viktigste er nok eksistensen av Eros. Wilber mener at det blir vanskelig å forklare evolusjon og utvikling av kompleksitet og bevissthet uten en slik kraft. Ånd trekker materien mot seg (Agape) og materien strekker seg mot Ånd (Eros). Veien fra materie til Ånd er åpen og kan skje på mange måter. Men etter hvert som evolusjonen går sin gang så legges det ned kosmiske vaner (se Figur 1). Du har hele tiden med deg de vanene som er lagt ned (f.eks. atomer, celler, bevissthetsstrukturer), men framtidig evolusjon er åpen. Psykologisk utvikling hos barn skjer gjennom de samme strukturene som utallige generasjoner har gått igjennom, og dermed lagt ned sterke kosmiske vaner. Men høyere utvikling er kreativ og åpen, her er det ikke lagt ned kosmiske spor enda. Mye av det vi tar for å være gitt, eller tror alltid har eksistert, er egentlig kosmiske vaner som er nedfelt i løpet av vårt Kosmos' utvikling.

Figur 1: Etter Big Bang og involusjon er Kosmos på vei tilbake mot Ånd. Underveis legges det ned kosmiske vaner, men veien videre er åpen og kan skje på mange måter.

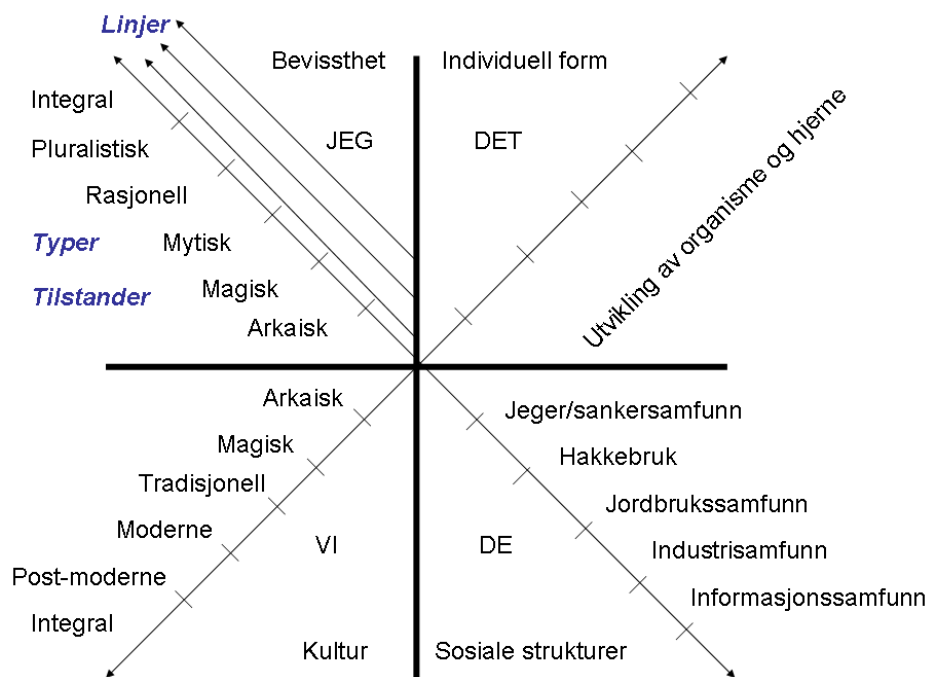
Integralmodellen

Når så Wilber presenterer sin Integralmodell (2), så er det hovedsaklig den manifesterte verden han beskriver. Så hva mener vi egentlig med spiritualitet? Hvordan kan vi erkjenne Ånd i vår manifesterte verden? La oss se litt nærmere på Integralmodellen, som jo består av 5 elementer: kvadranter, nivå, linjer, tilstander og typer. Nivå betyr utviklingsnivå. Wilber la merke til at man kunne finne utviklingshierarkier overalt i vår verden. Hierarkier som gikk fra det enkle til det mer komplekse og fra lav til høyere og dypere bevissthet. Og mer avanserte utviklingsnivå inkluderte, men gikk ut over, sine forgjengere; noe nytt oppstår som du ikke finner i enkeltdelene. Fra atomer til molekyler til celler til enkle organismer til mennesker. Molekyler inkluderer atomer, men frembringer noe nytt som ikke fantes da bare atomer eksisterte; dette kalles ofte emergens og Wilber mener Eros må til for å forklare dette. Slike hierarkier ser man overalt. Biologisk utvikling, psykologisk utvikling, kulturell utvikling, samfunnsutvikling; vårt Kosmos er gjennomsyret av utviklingshierarkier. Wilber hadde dekket stuegulvet sitt med slike hierarkier og prøvde febrilsk å finne noen sammenheng mellom dem. Det var da han innså at alle utviklingshierarkier kunne plasseres i 4 hovedgrupper: de 4 kvadrantene.

De 4 kvadrantene oppstår ved å dele tilværelsen inn i en utside og en innside, og i entall og flertall. Verden består av holoner som har en utside og innside, individuelt og kollektivt. Holoner har en subjektiv (bevissthet), objektiv (individuell form), intersubjektiv (kultur) og interobjektiv (systemer) side. Og nye holoner oppstår gjennom evolusjonen ved å

transcendere og inkludere mer primitive holoner. Legg merke til at Wilber ser for seg at også lavere former for holoner (f.eks. atomer og molekyler) også har en innside, dvs en form for bevissthet. Mennesker er de mest komplekse holonene vi kjenner til. Elementene ”nivå” og ”kvadranter” i Integralmodellen kan illustreres ved å tegne utviklingsnivå i alle de 4 kvadrantene (se Figur 2). Et viktig poeng er at utvikling skjer i alle 4 kvadrantene samtidig, en såkalt tetraevolusjon. Den manifesterte verden er altså bygget opp av holoner som består av 4 dimensjoner og som alle gjennomgår utvikling, forårsaket av Eros, til høyere grader av bevissthet og mer komplekse former. For Wilber er altså alle typer utvikling i seg selv et uttrykk for spiritualitet. Kvadranter og nivå er kanskje de viktigste elementene i Wilbers integralmodell, og den presenteres også gjerne som AQAL (All Quadrants, All Levels) modellen.

De andre elementene i modellen, linjer, tilstander og typer, kan man finne i alle de 4 kvadrantene. Vi skal her konsentrere oss om den subjektive øvre venstre kvadranten siden den er mest relevant i forhold til spiritualitet. I denne sammenheng betyr ”linjer” ulike intelligenser som relativt uavhengig av hverandre utvikler seg gjennom ulike nivåer. Tilstander betyr ulike ”bevissthetstilstander” som f.eks. våken tilstand, drøm og drømmeløs søvn. De vanligste typene er maskulin og feminin (se Figur 2).

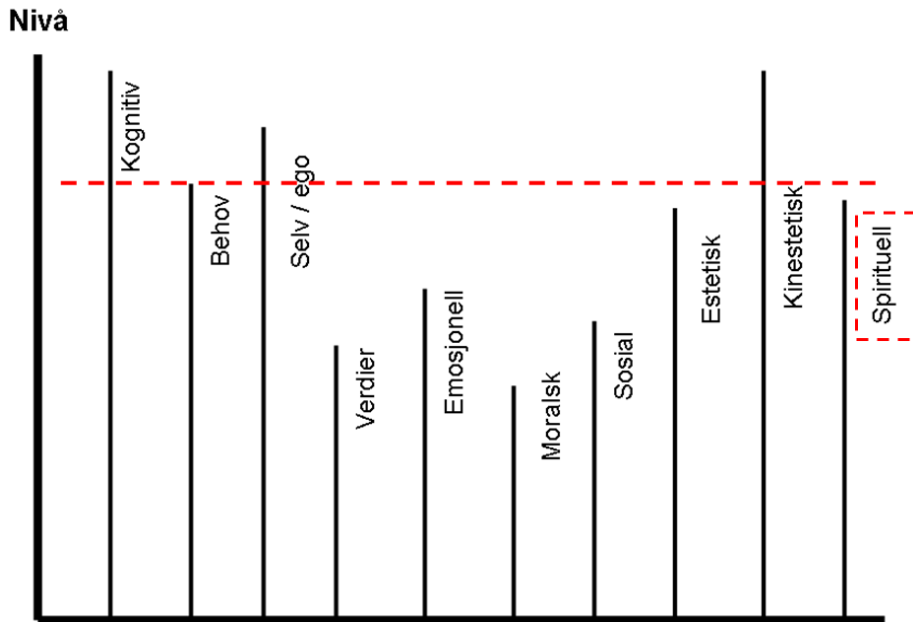
Figur 2. Utvikling skjer i alle de 4 kvadrantene. Spiritualitet er mest knyttet til øvre venstre kvadrant.

Spiritualitet

Med Integralmodellen i bakhodet kan vi spørre hva vi egentlig mener med spiritualitet eller åndelighet? Wilber kommer opp med 3 ulike betydninger (3): 1) spiritualitet er en egen utviklingslinje, 2) spiritualitet er de øvre nivåene av *alle* utviklingslinjene, og 3) spiritualitet er knyttet til visse bevissthetstilstander.

Figur 3 er en såkalt psykograf som viser relativt utviklingsnivå hos mange utviklingslinjer. Her er spiritualitet en egen utviklingslinje, så man kan tenke seg mange ulike nivåer av åndelighet, f.eks. tradisjonell, moderne, post-moderne og integral spiritualitet. Et eksempel på dette er James Fowlers studier av ulike Gudsforestillinger hos Kristne (4, 5).

Men som nevnt kan avansert utvikling i alle de ulike linjene også oppfattes som spirituell. Høy moralsk utvikling har en åndelig dimensjon. Det samme har geniale kognitive evner eller ekstreme musikalske evner.

Figur 3. Psykograf som viser nivå av mange utviklingslinjer. Spiritualitet kan ses på som en egen linje, eller som de høyere nivåene av alle linjene.

Hvis spiritualitet hører hjemme i øvre venstre kvadrant, så kan man si at vitenskap og modernisme dominerer de høyre kvadrantene, mens post-modernisme og kulturforståelse hører til i nedre venstre kvadrant. Grovt sett så representerer dette også våre 3 siste kulturtrinn (ref): fra tradisjonell kultur (spiritualitet og religion) til moderne kultur (vitenskap og bevis) til post-moderne kultur (forståelse av kulturell kontekst). Wilber mener at det ble gjort en stor tabbe da modernismen satte likhetstegn mellom tradisjonell religion og spiritualitet. Et visst nivå av åndelig forståelse, det tradisjonelle, ble forvekslet med all åndelighet, dvs den spirituelle utviklingslinjen. All spiritualitet ble forbundet med tradisjonell mytisk religion, og dermed forkastet som mytisk overtro av moderne mennesker. En Linje-Nivå misforståelse. Wilber ønsker å oppklare denne misforståelsen og legitimere spiritualitet for dagens mennesker.

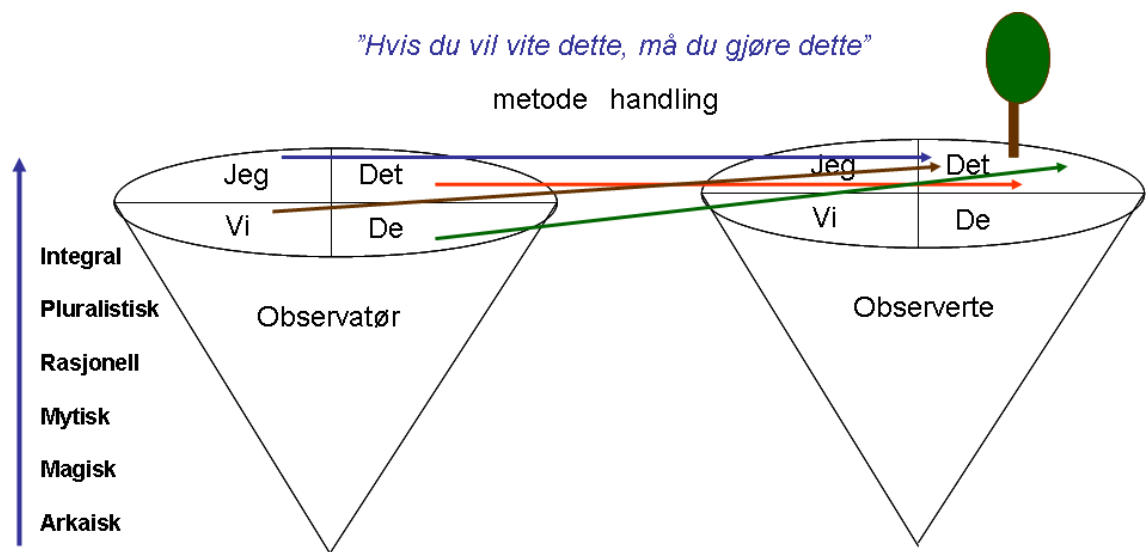
Når det gjelder bevissthetstilstander så opererer Wilber med 5 ordinære tilstander: våken, drøm, dyp søvn, Vitne (turiya) og ikke-dual (turiyatita) tilstand. I tillegg finnes det 2 typer ikke-ordinære tilstander: eksogene (fremmed av f.eks. hallusinogene stoffer) og endogene (trenende tilstander basert på meditasjonspraksis). Bevissthetstilstander kommer og går, men det er noe som ikke endrer seg og som er i bakgrunnen og observerer alle disse tilstandene. Denne observatøren eller Vitnet er Ånd eller Bevissthet som kommer til syne i vår manifesterte verden. Vitnet har ingen karakteristikk bortsett fra evnen til å vite og forstå. Det er den samme Ånd som fantes før Big Bang. Spiritualitet og Bevissthet er det samme. Dette Vitnet eller Bevisstheten er ikke noe som kan observeres. Ikke en gang de ulike bevisshetsstrukturene i øvre venstre kvadrant er dette Vitnet, de er mer Brillene som Vitnet beskuer verden gjennom. Dette Vitnet blir man først klar over i våken tilstand. Man

identifiserer seg ikke lenger med noe som kan observeres, ikke en gang ens egen kropp og tanker, og ikke ens personlige historie. Denne våkenheten som Vitnet representerer vil etter hvert innta drømmetilstanden og man begynner å få bevisste drømmer. Tilslutt vil man også hvile som Vitnet i dyp søvn; man er bevisst 24 timer i døgnet. Man kan ha tilfeldige glimt av Vitnet i våken-drøm-søvn tilstandene, men stabilisering av Vitnet gjennom meditasjonstrening foregår i overnevnte rekkefølge. Meditasjonstilstander er variasjoner av våken-drøm-søvn tilstandene, ofte da kalt fysisk-subtil-kausale tilstandene. Men selv i denne 24 timers Vitne tilstanden gjenstår en svak dualitet mellom observatøren og det observerte. Denne dualiteten forsvinner tilslutt i den endelige bevissthetstilstanden; den ikke-duale tilstanden. Alt har nå en kvalitet og en smak. Så er denne tilstanden det man kaller oppvåkningen? Ikke i følge Wilber; vi må nemlig også ta hensyn til psykologisk utviklingsnivå. Bevissthetstilstander og utviklingsnivå er knyttet sammen i den såkalt Wilber-Combs matrisen. Her opererer man med utviklingsnivå (arkaisk, magisk, mytisk, rasjonell, pluralistisk, integral, super-integral) på den vertikale akse og bevissthetstilstander (fysisk [våken], subtil [drøm], kausal [søvn], Vitne, ikke-dual) på den horisontale akse. Siden bevissthetstilstander er alltid tilstedeværende er de potensielt tilgjengelig for individer på alle utviklingsnivåene (selv et spedbarn skifter daglig mellom våken, drøm og søvn tilstandene). Dermed kan man .f.eks. lære seg og beherske Vitnetilstanden på ulike psykologiske utviklingsnivå. Dette skapte en del problemer da østlige spirituelle lærere kom til vesten og fikk studenter der. Lærere med autentisk ikke-dual erkjennelse kom gjerne fra en tradisjonell kultur og var psykologisk på mytisk nivå, og fikk elever som lå på et rasjonelt/pluralistisk nivå. Lærere som ble vist autoritet og hengivenhet i sin egen kultur fikk spørrende og skeptiske elever. Wilber har derfor kommet opp med en ny definisjon av oppvåkning: enhet med alle bevissthetstilstander og alle bevissthetsnivå som har fremkommet på et bestemt tidspunkt. Oppvåkning i dag og for 2000 år siden er ikke det samme. Bevissthetstilstandene er de samme men evolusjonen har gått sin gang og nye dypere bevissthetsnivåer har fremkommet. Bevissthet, Ånd og Tomhet er det samme i dag, men Form har utviklet seg og omfatter mer i dag.

Post-metafysisk spiritualitet

For å gjøre spiritualitet legitim i vår tid mener Wilber et man må kvitte seg med mest mulig metafysisk ballast. Med metafysikk menes her myter, spekulasjoner og postulater uten bevis. Det holder ikke lenger å basere autoritet på tradisjon og spirituelle opplevelser. Våre spirituelle tradisjoner må oppdateres med innsikter fra moderne og post-moderne tankegang. Mer spesifikt betyr det at påstander må kunne verifiseres med bevis og at man forstår betydningen av intersubjektiv forankring og kontekst. Sistnevnte bekjemper det Wilber kaller "Myten om det gitte". Myten om det gitte er å anta at objekter eksisterer uavhengig av det vitende sinn og kulturell kontekst. "Forståelsen av noe i vår bevissthet" og "eksistere" er rett og slett det samme. Tenk over det! Alle påstander og erfaringer om eksistensen av noe må jo gå via et sansende sinn. Om objekter eksisterer uavhengig av det sansende sinn kan man aldri vite. Dette er arven etter Immanuel Kant og må inkluderes i moderne spiritualitet. Dette betyr at før et fenomen er noe som helst annet så er det et perspektiv. Fenomenet observeres og fortolkes av en bevissthet på et spesifikt utviklingsnivå i en bestemt kulturell kontekst. Dette gjelder selvfølgelig alle fenomener, ikke bare spirituelle. Ståstedet til det observerende subjekt blir dermed veldig viktig. Wilber kaller dette Kosmisk Adresse (KA) og definerer det som utviklingsnivå + perspektiv. Perspektiv betyr kvadranten man ser verden gjennom, dvs 1., 2. eller 3. persons perspektiv. Egentlig består KA av alle elementene i Integralmodellen, men utviklingsnivå og perspektiv er viktigst, og forenkler tankegangen litt. Nå er det ikke nok å

definere KA for subjektet, man trenger også KA for det observerte objektet. For å virkelig forstå betydningen av en påstand må KA kjennes for både personen som snakker, og tingen det snakkes om. Figur 4 viser et eksempel hvor et subjekt observerer et tre. Treet kan studeres i 3. persons vitenskaplig perspektiv, hvor man fokuserer på ting som art, høyde og kjemisk sammensetning. Man kan ta et systemperspektiv og studere treet sammen med andre arter i det større økosystemet. Man kan ta et 1. persons perspektiv og fokusere på hvilke følelser, tanker og minner treet vekker. Og man kan ta et 2. persons perspektiv og prøve og kommunisere med treet (mange snakker jo med plantene sine). Men for i det hele tatt å kunne observere noe må du gjøre noe: du må samle inn data med et eksperiment, en metode, et paradigme, en handling. Du må gå ut i skogen og se treet. Wilber snakker om 8 prinsipielle metoder som kan brukes for å studere innsiden og utsiden av de 4 kvadrantene. Dette kalles Integral Metodisk Pluralisme (IMP). Klassisk vitenskap er en slik metode som studerer utsiden av Det-kvadranten i et 3. persons perspektiv. Wilber har også laget en egen notasjon for dette: vitenskap er 3-p x 3-p x 3p. Meditasjon er en annen slik metode som studerer innsiden av Jeg-kvadranten i et 1. persons perspektiv (1-p x 1-p x 1p). Legg merke til at observerte fenomener fremkommer og eksisterer på ulike utviklingsnivå. Et økosystem eksisterer f. eks. først på et rasjonelt utviklingsnivå. En kan egentlig ikke si at økosystemer eksisterte før et rasjonelt sinn erkjente dets eksistens. Som tidligere nevnt: eksistere og å forstå noe i vår bevissthet er det samme.

Figur 4: Et subjekt på et visst utviklingsnivå kan ta 4 perspektiver på samme objekt, i dette tilfelle et tre. Høyere utviklingsnivå inneholder flere fenomener enn lavere nivå.

Eksempelet over kan overføres til spirituelle opplevelser. Man kan oppleve Ånd i 1. 2. og 3. persons perspektiv, og man fortolker opplevelse på bakgrunn av utviklingsnivå og kulturell kontekst. En tibetansk munk ser Avalokitesvara, mens en kristen ser Jesus. I en post-metafysisk verden er det ikke noe absolutt fundament, og gyldigheten av spirituelle opplevelser testes på samme måte som gyldigheten av alle andre fenomener. Man må kunne spesifisere forsøket eller metoden som gjør subjektet i stand til å frembringe KA til objektet. Og man må også selv nå det samme bevissthetsnivå eller bevissthetstilstand som opplevelsen ble erfart.

Så hva er så integral spiritualitet? Det er den nye spiritualiteten som nå vokser frem sammen med det nye integrale kulturtrinnet (6). Det er en spiritualitet som inkluderer

innsiktene fra modernisme og post-modernisme. Det er en spiritualitet som bygger på egenerfaring og som forstår at alle fenomener utspiller seg i en bevissthet med en bestemt kosmisk adresse. Og det er en spiritualitet som forstår at vi alle er manifestasjoner av Ånd, og at evolusjonen har en retning: tilbake mot vårt åndelige opphav.

Referanser

- 1) Wilber, K (1995) Sex, Ecology, Spirituality: The spirit of evolution, Shambhala.
- 2) Wilber, K (2008) Den integrale visjon, Flux Forlag.
- 3) Wilber, K (2006) Integral Spirituality: A startling new role for religion in the modern and postmodern world, Shambhala.
- 4) Fowler, JW (1981) Stages of Faith, Harper & Row.
- 5) Forsberg, OI (2009) Åndelig utvikling fra magiske fantasier til universell enhet, Visjon nr. 1.
- 6) Horn, SJ (2008) Et nytt kulturtrinn, Visjon nr. 5.